

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajovsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 6. avgusta 1856.

Dobrovoljna beseda do naših deželanov po Slovenskem.

Znano je, da na tukajšnjem vertu c. k. kmetijske družbe stoji že nekaj let tolikanj potrebna učilnica umnega podkovstva in živinozdravstva in pa živinozdravilnica, v kateri se uči v domačem jeziku.

Ako premislimo, koliko raznih bolezni je, ki ubogo, nam tolikanj koristno živino po deželi vseskozi napadajo in tudi morijo, in da ga skor ni umnega, izučenega človeka, da bi prav vedil, kaj je v tacihi potrebah storiti; — ako premislimo, kako neumno, vsi zdravi pameti nasproti se dostokrat v tacihi okolišinah uboga živina gaji; — ako premislimo, da posestniki revne bolne živine ob pomanjkanji izučenih pomočnikov so prisiljeni svoje zaupanje vzeti k ljudem, ki se nikjer in nikoli učili niso, in zatorej kaj takega tudi ne morejo znati; — ako vse to in škodo, ki iz tega izvira, premislimo, pravim, nas mora serce boleti. Ne damo suknje delati nevednemu krojaču, bojè da bi nam je ne skazil; ne škornjic nevednemu kerparju, da bi nam nerodnega obuvala ne napravil; — živino pa, ki je veliko več vredna, ki je dostokrat naše naj večje premoženje, ki naše nar težje dela opravlja, ki nam polje orje, ki nam kruh prideljuje, zaupamo nevednim ljudem, ki se niso nikoli nič učili, kakor jo pačuhiti in mazačiti po svojem kopitu brez pravega spoznanja ljubezni, brez prave vednosti zdravniške !!

Kako zlo je tedaj želeti, da bi iz vsake, saj večje fare po deželi kak brihten mladeneč prišel semkaj učiti se umnega živinozdravstva. Naj bi srenjski župani z duhovnimi gospodi in s kantonsko gosposko vred poskerbeli, vsako leto poslati semkaj v živinozdravniško šolo takih mladenčev, kateri bi za to bili, ktere bi veselilo in bi glavo imeli se kaj takega učiti. V dveh letih se bojo veliko koristnega in potrebnega naučili v tem in zraven tudi v poglavitnih podlagah umnega kmetijstva, v sadjoreji, v reji murbinega drevja in svilnih (židnih) červičev in več družih gospodarju potrebnih reči, če znajo le pisati in brati, če tudi le samo v domačem slovenskem jeziku. Stroški niso veliki; da zamore učenec le ob svojem živeti, stanovanje plačati in potrebne bukve si kupiti, je dosti, ker vès nauk se deli vsem učencem brez vsega plačila. Gotovo bi srenje ali soseske le same sebi dobroto naklanjale, ako bi vergle tiste goldinarje skupaj, ki jih potrebuje učenc v Ljubljani, da bi pripravne fante, to je, fante okoli 18 let, ki imajo bistro glavo, so pridni in poštenega, čednega obnašanja, pošiljale v šolo. Taki v šoli dobro izučeni bi jim vedili potem svetovati v mnogih potrebah in nadlogah. Če bi otéli gospodarju le eno kravo ali enega konja, bi jim bilo že s tem desetkrat povernjeno, kar so morebiti pripomogli mladenču za šolo. Da bo pa tudi v ti šoli izučen človek, če bo kdaj gospodar, si sam sebi dobro pomagal, pa tudi s svojimi sveti si marsikaj prislužil, je očitno kot beli dan, zakaj to je gotovo, da mora kdo že prav neumen biti, ako išče sveta in pomoči pri mojstruskazu, namesto da bi ga šel iskat k mojstru.

Na družbenem vertu na Poljanah v Ljubljani. Zalokar.

Drevjoreja.

Koristnost ptujega ali inostranskega drevja. (Konec).

6. Planêra.

Jako koristno drevó je *planêra* (gekerbte Planere, Planera crenata). Pervotna domovina njena je na bregovji hvalinskega morja, pa že od 80 let je upeljana na Francozko. Popolnoma dorastla planêra je drevó pervega reda, visoko do 80 čevljev in 10 do 12 čevljev debelo. Skorja starejih drevés se ne razpoka nikoli, ampak ostane vedno sivkljato-zelena ali rudečkasta, ter se lupi v malih listikih. Cvetje je majhno, v šopkih, ter se prikaže nekoliko prej od perja; plod je tudi majhen: suha shrambica z dvema predelcoma, po eno zernice v vsakem predelcu.

V botaniških vertih je viditi že mnogo planêr, posebno na Francozkem; le seme, da bi kal poganjalo, ni dozorelo še nikjer; ako bi tedaj hotli si mladih planêr zarediti, bi mogli semena iz njih domovine si preskerbeti; je pa tudi izreja iz semena najbolja.

Planêra raste trikrat hitreje memo bresta, vendar je njeni tamno-rudečkasti les močnejši in terdnejši od brestovine; skobljati se dá težje, gladiti pa prav lepo. Ker je les pruživ, je ugoden za kolesne glavine in stope. Červ se tega lesa ne loti; dolgo se derži pod vodo in v zemlji; na zraku ga ne preminja ne mokrota ne suhota. V njegovi domovini ga potrebujejo za dile in stavbe, tudi mnogo pohišja izdelujejo iz njega, ker je lepe barve, pa tankogostega jedra, ter je lepo žilast. Verh vsega tega je tudi dober za kurjavo.

Planêra je posebno ugodna, da bi jo sadili na sprehodiščih, ob velikih cestah in po javnih tergiščih; lep dohodek bi donášala, ako bi dozorela za poseč. Tudi ni zbirčna, zastran zemlje, ter poganja serčno korenino, pa ne, kakor brest, različnih korenin, ktere pod poverhno zemljo le na okoli lazijo.

Njenega perja ne gloje merčesje, kar se godí tolikrat na brestu, in rak ne razdeva nje debla, kakor pogostoma brestovino, ktera po tem ni več za rabo. Nahaja se pa ta drevna bolezen na brestovih tako često, da neredko na sprehodiščih izjeda skorej vsako deseto drevó.

Iz rečenega se vidi očitno, da planêra je koristnejša, od navadnega bresta, da tedaj je vredna, da bi jo redili vlastniki povsod, kjer je dosedaj brestje stalo: na javnih sprehodiščih, ob cestah, v gojzdih, na bregovih, po berdih in goličavah. Naj bi se lotili nje nasadbe posebno grajšaki pa posestniki prostornejega sveta, vikši gojzdnari, upravitelji cest in stavb ob vodah: kajti planêra je drevó, vredno, da bi se prav obilno redilo.

Toliko od ptujega listnatega drevja, ktero menimo našim krajinam ugodno. Od vedno zelenega drevja, ali od hovja po inostranskih deželah povémo pa le to-le:

V Ameriki je mnogo vedno zelenega drevja, večidel hovja, kterege dobre lastnosti so znane, kterege pa se še ni veliko v Evropo upeljalo. Izmed tega drevja je najimennitnejše sledeče:

1. Dvoperjata *cipresa*. Po močvirjih južnih držav je je sila veliko. Je krasno in visoko drevó, včasih po 120 čevljev visoko, in 25 do 40 čevljev debelo v okrogu. Les